

MŰVELTSÉGI CENZUS AZ AMERIKAI LEGFELSŐ BÍRÓSÁG ELŐTT

URBÁN KRISTÓF

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

URBÁN KRISTÓF

PHD HALLGATÓ

ELTE ÁJK ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI DOKTORI
ISKOLA

URBANKRISTOF5@GMAIL.COM

2024. május 6.

1910. november 7-én Oklahomában a szövetségi választások napján, az egyik szavazókörben az oklahomai jogszabályoknak megfelelően három személy látta el a választással kapcsolatos törvényességi feladatokat: a felügyelő, Joe Beal, Frank Guinn bíró és C.W. Stephenson bíró-sági írnok. Guinn és Beal kizárták a választási bizottságból Stephensont, aki színesbőrű volt, annak ellenére, hogy a tanúvallomások alapján tisztában voltak azzal, hogy a férfi tud írni és olvasni. Később több olyan színesbőrű személytől tagadták meg a szavazás lehetőségét, akikről tisztességüknel fogva vélelmezhető volt, hogy képesek az írásra és olvasásra.¹

Az ügy előzménye, hogy Oklahomában 1910-ben népszavazást tartottak, amelyvel módosították az állam alkotmányát. Ennek következtében csak olyan személyek rendelkezhettek aktív és passzív választójoggal, akik le tudták írni, illetve el tudták olvasni Oklahoma állam alkotmányát. A módosítás azonban tett egy

kivételt, amely alapján az, aki nem tudott írni vagy olvasni is rendelkezett választójoggal, amennyiben ő vagy valamely felmenője 1866. január 1. napja előtt jogosult volt szavazni.

A módosításban meghatározott 1866. január 1. előtti időpontnak azért volt jelentősége, mert akkor még nem lépett hatályba az Egyesült Államok szövetségi alkotmányának 25. kiegészítése, amely alapján tilos volt a faji alapú megkülönböztetés a választójog tekintetében. Azt a jogtechnikai megoldást, amely során bizonyos – főként politikai – jogokat a felmenőktől származtatnak, nagyapa-klauszulának (*grandfather-clause*) nevezzük és a 19. század második felétől igen elterjedt megoldásnak számított a déli államokban, mivel ilyen módon könnyedén lehetett megvalósítani az afroamerikaiak közvetett hátrányos megkülönböztetését.²

1911-ben két fent említett választási tisztségviselő, Joe Beal és Frank Guinn ellen

összeesküvés vádjával vádiratot nyújtottak be az illetékes szövetségi bírósághoz. Az elsőfokon eljáró bíróság bizonyítottan láttá az összeesküvés vádját és kimondta a vádlottak bűnösségét. A vádlottak fellebbezést nyújtottak be, amely alapján a másodfokon eljáró bíróság az Egyesült Államok Legfelső Bíróságához fordult és két kérdést fogalmazott meg az amerikai

Legfelső Bíróság irányába, és kérték róla a döntésüket: 1. az Oklahomai Alkotmány kiegészítése jogszerű-e, 2. az írás-olvasás teszt jogszerűnek tekinthető-e, amennyiben nem tartalmazza az 1866. január 1. napja előtt szavazati joggal rendelkezők és leszármazóikra vonatkozó distinkciót?

A Legfelső Bíróság legelőször azt az alapkérdést vizsgálta, hogy az oklahomai kiegészítés valóban ellentétes-e a XV. alkotmánykiegészítéssel. A bíróság álláspontja alapján ezt követően azt kellett vizsgálnia, hogy valóban a közvetlen diszkrimináció volt-e a törvényhozók célja. Majd azt elemezték, hogy az érvénytelen nagyapa-klauszula miképpen befolyásolja az alkotmánykiegészítés további részét, nevezetesen az írás-olvasástudás megkövetelését.

A bíróság a 25. alkotmányés az oklahomai kiegészítés kapcsolatát is vizsgálta. Egy rendkívül érzékeny és az amerikaiakkal a függetlenség óta élő kérdés, hogy milyen jogai vannak az államoknak, és mi az, ami a szövetségi kormányzatra tartozik. Az amerikai alkotmány I. cikk 1. szakasza rendelkezik arról, hogy a kongresszusnak csak olyan esetekben van hatásköre, amelyeket az alkotmány kifejezetten átruház. Ennélfogva minden olyan hatáskör, amelyet nem ruháznak át, az államoknál és azok törvényhozó testületénél marad.

Amikor az államok elfogadták képviselőikkel az Alkotmány szövegét, akkor bizonyos jogokról, hatáskörökről lemondtak, ez az ún. „szu-

nerítés-transzfer”.³ A bíróság ezt a vitát nyitotta meg abban az érvelésében, hogy tulajdonképpen ki az, aki a választójoggal kapcsolatos kérdésekben hatáskörrel rendelkezik. Álláspontja szerint a választó-joggal kapcsolatos hatásköröket nem lehet az államoktól elvenni, mert az azzal járna, hogy az unió és a két kormányzat (állami és szövetségi) alapjai kerülnének veszélybe, hiszen illegitimé tenné a megválasztott képviselőket azáltal, hogy a megválasztásukkal kapcsolatos eljárást érvényteleníti a bíróság vagy más szerv.⁴

A 25. alkotmánykiegészítést vizsgálva a bíróság kettő megállapításra jutott. Egyrészt megállapította, hogy maga a 25. alkotmánykiegészítés egyfajta korlátját adja a tagállam választójogi korlátjának, hiszen nem lehet „fajra, színre vagy korábbi szolgálataira való hivatkozással”⁵ korlátozni a szavazati jogot. Ebben a tekintetben valóban olybá tűnhet, hogy a joggyakorlást elvonja a szövetségi kormányzat, de ahogy a bíróság érvelésében is kifejtette, erről nincs szó, pusztán arról, hogy ezen állami jog gyakorlása – mint általában a jogoké – nem korlátlan. A bíróság szerint ez a korlátozás nem vezet ahhoz, hogy kiüresítené az állami hatáskört, így veszélybe sodorná a szövetségi és állami hatáskörök közötti egyensúlyt.⁶

Ugyanakkor a bíróság arra a megállapításra jutott, hogy az 1866. január 1. napjához köthető kitétel egyértelműen arra irányul, hogy kizárjon egyes csoportokat a választójogból, illetve azok számára

terheesebbé tegye a jog gyakorlását. Hiszen ez egyértelműen olyan időpont, amikor a 25. alkotmánykiegészítés, amely tiltotta volna a „faji” alapú választójogi diszkriminációt, még nem volt hatályban, így éppen ez a konkrét időpont megjelölése az, amely a diszkriminációt megvalósítja.

A bíróság szerint elképzelhetetlen, hogy egy ilyen kikötés ne sértse a 25. kiegészítést, hiába nem használja az a „faj” kifejezést. Ugyanis amennyiben ilyen állami jogszabályok jöhetnek létre, azok teljesen kiüresíthetők a XV. kiegészítést. A Guinn ügyben is fennállt ugyanakkor annak veszélye, hogy a bíróság akként értelmezi, hogy csakis a közvetlen diszkrimináció alapozza meg a jogellenességet.

A második kérdés, amelyet a fellebbviteli bíróság feltett, az volt, hogy maga az írní-olvasni-tudás megkövetelése jogszerű-e. A fentiek tekintetében nem meglepő, hogy a bíróság ismételtén azt a kérdést vizsgálta, hogy kinek a hatásköre a választójoggal kapcsolatos döntés. A Legfelső Bíróság itt úgy vélte, hogy nem rendelkezik hatáskörrel e kérdés megválaszolására, amivel tulajdonképpen helybenhagyta az állami jogszabályt és az írás-olvasás kikötést érvényes normaként ismerte el. A Legfelső Bíróság így módon a kérdés eldöntését igyekezett kikerülni, ugyanis meglátása szerint nem nekik kell dönteniük az érvényesség kérdésében. Mivel azonban a fellebbviteli bíróság ezt a konkrét kérdést intézte a Legfelső Bírósághoz, utóbbi-

nak valamilyen döntést kellett hoznia. A Legfelső Bíróság végül egyhangú szavazással a következő döntésre jutott: Az oklahomai alkotmánykiegészítés nagypapa-klauszula érvénytelen, mert megsérti a 25. alkotmánykiegészítést, és tekintettel arra, hogy a nagypapa-klauszula nem különíthető el élesen az oklahomai választójogi norma egészétől, az egész módosítás érvénytelen.⁷

A Guinn v. United States ügyben hozott döntés mérföldkő az afroamerikai választójogért folytatott harcában. Az ügy a Plessy v. Ferguson ügyet követően azt a lehetőséget rejtette magában, hogy a Legfelső Bíróság és a központi kormányzat mindent meg fog tenni azért, hogy a feketék választójogi helyzete megnyugtatóan rendeződjön az egész unióban. Hiszen maga a választójogból való kizárás az alapja a további diszkriminációnak, mert amennyiben több afroamerikainak van szavazati joga, úgy több esély van arra, hogy egyéb diszkriminatív jogszabályok ne születhessenek meg.

A Legfelső Bíróság döntésével azonban nem ért véget az oklahomai diszkriminációs jogalkotás kora. Nem sokkal a döntés után az állam jogszabályba foglalta, hogy azoknak, akik részt vettek az 1914-es választásokon, nem kell regisztrálniuk a választáshoz, ellenben minden más személynek igen, ugyanis a nagypapa-klauszula miatt 1914-ben szinte egyetlen afroamerikai sem szavazott. Később ezt a jogszabályt is megsemmisítette a szövetségi bíróság, de csak azután, hogy az hosszú

évtizedekre nehezebbé tette a választójog gyakorlását oly sok afroamerikainak.⁸

Hivatkozások:

¹ Guinn v. United States, 228 F. 103 (1915)

² Nagyné Szegvári, Katalin: Fejezetek az Amerikai Alkotmány történetéből, HVG Orac, 2002, 67. p.

³ Képes, György: A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya, Gondolat Kiadó, 2003, 147-148. p.

⁴ Guinn v. United States, 228 F. 103 (1915)

⁵ Bódy, Pál – Urbán, Aladár – Gál, Zoltán (szerk.):

Szöveggyűjtemény az Amerikai Egyesült Államok történetéhez, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2001, 479-495. p.

⁶ Guinn v. United States, 228 F. 103 (1915)

⁷ Guinn v. United States, 228 F. 103 (1915)

⁸ Darcy, R.: Did Oklahoma African Americans Vote Between 1910 and 1943? In: The Chronicles of Oklahoma, Spring 2015. 72-98. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Blackbeard the Pirate.
<https://supremecourthistory.org/wp-content/uploads/2022/03/history-court-white-court-portrait.jpg>